

PUHEENJOHTAJAN PALSTA
Uusi yliopistolaki

Yliopiston itsehallinto vaarassa

*Hanki jäsen, pääset leffaan!
Jäsenhankintakampanja käynnistyy*

JÄSENLEHTI 4/2008

Sisällys

Yliopiston rakenteellinen kehittäminen	3
Tieteentekijöiden liitto ja yliopistojen itsehallinto	6
Skriet från gräsrotterna eller Vitterhet till salu?	14
Vaaleista vaaleihin ja niistä pois	16
Hanki jäsen, pääset elokuvaan!	18
KUTSU SYYSKOKOUKSEEN	19

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Yliopiston rakenteellinen kehittäminen

Uusi yliopistolaki

Kun/jos ehdotus uudeksi yliopistolaksi ensi keväänä hyväksytään eduskunnassa, nykyinen konsistori valitsee meille uuden kollegion, joka puolestaan valitsee uuden hallituksen, joka valitsee rehtorin OPM:n esityksen mukaisesti. Ensi syksynä meillä olisi näin rinnakkain kaksi hallintoelintä. Vanha konsistori, joka hoitaa vanhan yliopiston asioita, ja uusi hallitus, joka hoitaa uuden yliopiston asioita.

Rinnakkaisjärjestely toimii viiden kuukauden siirtymäkauden ajan. 1.1.2010 astuu voimaan uuden lain säätelemä hallitusmuoto, mutta voi olla, että ensimmäiseksi valittu hallitus toimii vielä vuoden 2010 alussa, kunnes uusi kollegio on saatu vaaleilla valittua. Esityksen mukaisesti uudessa kollegiossa olisi enintään 50 jäsentä.

Helsingin yliopiston 15.10. päivätyssä lausunnossa esitetään, että yliopiston kollegiolle annettaisiin enemmän valtaa kuin OPM esittää. Sen asema saisi nousta vaalikollegion asemasta hallintoelimen asemaan. HY:n esityksen mukaan hallitus olisi vastuussa kollegiolle ja kollegio valitsisi hallituksen kaikki muut jäsenet paitsi opiskelijajäsenet, jotka ylioppilaskunta nimeää. Kollegiolla olisi myös valta vapauttaa hallituksen jäsen tehtävästään. OPM:n esityksen mukaan enemmistö hallituksen jäsenistä ei kuulu yliopistoyhteisöön ja hallituksen puheenjohtaja valitaan tästä ryhmästä. Varsinkin henkilöstöjärjestöt ovat vastustaneet kirjausta ulkopuolisten jäsenten merkittävästä roolista, mutta yliopiston johto sanoo, että asia on poliittisesti päätetty eikä lausunnolla pystytä muuttamaan annetun esityksen sisältöä.

Perustuslain 123 §:n mukaan yliopistoilla on itsehallinto. Tätä tulkitaan niin, että yliopistot voivat itse valita hallituksensa ja että yliopistolla on oikeus päättää opetuksen ja tutkimuksen järjestämisestä ja hallinnon sisäisistä järjestelyistä. Yliopiston oikeudellisen aseman itsenäistäminen lisää toimintavapautta taloudellisissa asioissa, mutta se tuo tullessaan myös uusia haasteita. Yliopisto irtaantuu toisaalta valtion talouden valvonnasta samalla, kun yliopiston vastuu maksuvalmiudesta kasvaa. Yliopiston on valvottava, että sillä on rahaa kassassa vähintään seuraavan kuukauden laskuihin, joista henkilöstön palkat muodostavat suurimman potin.

Laitosrakenteet ja talousvastuu

Uuden yliopiston hallitus kantaa taloudellista vastuuta. Se vastaa yliopiston varallisuuden hoidosta ja käytöstä ja päättää yliopiston toiminta- ja taloussuunnitelmasta sekä talousarviosta ja laatii tilinpäätöksen. Hallitus päättää myös yliopiston toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista, strategiasta ja ohjauksen periaatteista. Kun varsinainen toiminta tapahtuu laitostasolla, on laitoksille myös annettava taloudellista vastuuta. Vastuunkannon näkökulmasta uuden yliopiston laitosrakenne ei voi olla yhtä pirstaleinen kuin nykyinen. Käytännön syistä on arvioitu, että tulevat laitokset voisivat olla keskenään suurin piirtein samankokoisia. On helppo laskea, mikä olisi laitosten lukumäärä uudessa yliopistossa, jos lähdetään liikkeelle tämän päivän suurlaitoksen koosta eli noin 200 työntekijästä ja jos otetaan vielä huomioon, että yliopiston koko henkilöstön määrä on noin 8000.

Rehtorin asettamista rakennemuutostyöryhmistä saadun tiedon mukaan ohjeluku laituskoolle olisi 5 miljoonan euron budjetti ja 10 professoria. Budjettimallin mukaan laitokset laativat budjettinsa ja laitosjohtaja käy budjettineuvotteluja dekaanin kanssa. Dekaanin puolestaan neuvottelee laitosten (ja tiedekunnan) budjetista rehtorin kanssa. Hallitus antanee rehtorille tehtäväksi hoitaa näitä

käytännön asioita, koska rehtori toimii esittelijänä hallituksen kokouksissa.

Missä on sitten laitoksen liikkumavara budjetin laatimisessa? Ilmeisesti on laadittava uusi rahanjakomalli, joka toimii ohjeellisenä laitosten budjettityölle. Erillislaitosten budjettimenettelylle on myös laadittava uusi malli, koska tiedekunnat ylläpitävät tällä hetkellä erillislaitosten toimintaa välillisten kustannusten muodossa. Nykyisen laskentamallin mukaan esimerkiksi myös teologinen tiedekunta osallistuu Biotekniikan instituutin toiminnan rahoittamiseen.

Esitetyn rakennemuutosmallin mukaan tiedekunnat säilyisivät (kts. esim. Alma/Yliopistouudistus), koska niiden on todettu puolustavan paikkaansa uudessa rakenteessa. Rehtorin on helpompi käydä tulos- ja budjettikeskusteluja tiedekuntien dekaanien kanssa kuin lukumäärältään paljon suuremman laitosjohtajaryhmän kanssa. Uudessa järjestelmässä sekä rehtorin, dekaanin ja laitosjohtajan valta kasvaa entisestään.

Rakennemuutostyöryhmät ehdottavat, että edustukselliset elimet säilyvät. Henkilöstön edustajat valitaan sekä laitos- että tiedekuntaneuvostoon kolmikannan mukaan. Vaalitavasta on vielä sovitettava. Näiden elimien tehtävät säilyvät osittain, mutta kaventuvat laitosjohtajan ja dekaanin tehtävien lisääntyessä.

Me olemme taas suuren muutoksen edessä. Yliopisto on muutospainaisissa dynaaminen, mutta edessä oleva muutosprosessi edellyttää henkilöstöltä melkoista kestävyyttä. Viime aikoina muutokset ovat seuranneet toistaan hieman turhan tiheästi.

Björn Fant

HYT:n puheenjohtaja

Pääluottamusmies

Tieteentekijöiden liitto ja yliopistojen itsehallinto

Luonnos hallituksen esitykseksi uudeksi yliopistolainsäädännöksi on ollut laajalla lausuntokierroksella ja määräaika päättyi 15.10. Opetusministeriöön oli määräaikaan mennessä tullut 133 lausuntoa. Ruotsinkielisillä lausunnoilla määräaika on 15.11. lakiluonnostekstin käännöksen viivästymisen vuoksi. Opetusministeriön reaktiota ja mahdollisia muutoksia lakitekstiin saanemme odottaa joulukuuhun. Hallituksen esitys eduskunnalle valmistellaan helmikuussa. Ennustettavissa on vilkkaita ja tunteita kuumentavia väitteilyitä eduskunnassa.

Tieteentekijöiden liitto pitää lakiluonnoksen keskeisimpänä asiana itsehallinnon määritelmää. Lakiluonnoksen nykyinen määritelmä vaarantaa ja heikentää yliopistojen ydintoimintojen, tutkimuksen ja ylimmän opetuksen, autonomiaa. Tämän viestin ymmärrettäväksi tekeminen ei ole mikään helppo tehtävä. Tämän johdosta TTL:n hallitus päätti antaa demokraatiatyöryhmälle tehtäväksi määrittellä käsite itsehallinto. Työryhmän puheenjohtajana toimii **Petri Koikkalainen** Lapin yliopistosta. Alla on kooste määritelmästä ja johtopäätöksistä. Kokonaisuudessaan liiton lausunto on luettavissa liiton sivuilta (<http://www.tieteentekijoidenliitto.fi>). Muut 132 lausuntoa voi lukea OPM:n hankerekisterin sivuilta.

Yleisnäkemykset yliopistolainsäädännön uudistamisesta

Yliopistouudistuksessa on kysymys yliopistojen hallinnon ja talouden uudistamisesta sekä niiden autonomian vahvistamisesta suhteessa valtiovaltaan. Yliopistojen tehtävät eivät muuttuisi olennaisesti nykyisestä.

Yliopistojen itsehallinto ja päätöksentekorakenne

Lakiesityksen mukaan yliopistoilla on itsehallinto aivan kuten perustuslain 123 § säätelee. Lakiesityksen sisältö merkitsee kuitenkin rajua irtiottoa tähän asti vallinneesta tavasta ymmärtää autonomia, ja toteutuessaan esitetyssä muodossa laki romuttaisi yliopistojen tosiasiallisen itsehallinnon. Säätiöyliopistossa ulkopuolisten vaikutusvalta hallituksen nimittämisessä ei liiton näkemyksen mukaan täytä perustuslain 123 §:n vaatimuksia itsehallinnosta.

Mitä itsehallinto on ja miksi sitä tarvitaan?

Itsehallintoa on määritelty nykyisin voimassa olevan yliopistolain lisäksi perustuslain esitöissä ja kuntalaissa. Niissä on voimassa itsehallinnon määritelmä, jonka mukaan *päätöksentekijät tai heidän enemmistönsä valitaan hallinnon kohteiden joukosta ja päätöksentekijät ovat luottamushenkilöasemassa*. Yliopistojen tapauksessa itsehallinnolla on erityinen perustelu, joka käy ilmi perustuslain 16 § 3 momentin perustelusta (HE 309/1993). Sen mukaan *tieteen suuntautumisen tulee toteutua ensisijaisesti tieteellisen yhteisön itsensä harjoittaman tieteen kritiikin kautta*.

Tämä näkemys on vakiintunut oikeuskirjallisuuteen.¹ Eduskunnan apulaisoikeusasiamies linjasi keväällä 2007, että ”yliopiston itsehallinnon tarkoituksena on oikeuskirjallisuudessa määritelty sen riippumattomuuden takaaminen, jota yliopiston tehtävä vapaan tutkimuksen ja tieteellisen sivistyksen edistäjänä sekä tutkimukseen perustuvan ylimmän opetuksen antajana edellyttää. Yliopistojen itsehallinto näkyy paitsi tiettyinä riippumattomuutena valtion keskushallinnosta, myös yliopiston sisäisestä järjestysmuodosta, jonka

1 Mm. eduskunnan oikeusasiamies UPJ:ta koskevassa ratkaisussaan 23.8.2006, Dnro 1122/4/05, ja apulaisoikeusasiamies yliopistojen ja korkeakoulujen määräaikaisia virkasuhteita koskevassa ratkaisussaan 17.4.2007, Dnro 1582/4/05.

tulee mahdollistaa vapaa, tasa-arvoinen ja julkinen keskustelu. On myös katsottu, että yliopisto tulee organisoida ei-johtajavaltaisesti mainittuja tiedeinstituution perusteita kunnioittaen”. (17.4.2007, Dnro 1582/4/05)

UNESCO:n määritelmän Recommendation concerning the Status of Higher-Education Teaching Personnel (11.11.1997; B 31 § Self-governance and collegiality) mukaan akateeminen itsehallinto edellyttää, että yliopiston henkilöstöllä on ”the right to elect a majority of representatives to academic bodies within the higher education institution”.

Myös kuntien itsehallinnossa päätöksenteon katsotaan perustuvan siihen, että hallinnon kohteet (kuntalaiset) ovat myös päätöksentekijöitä. Kunnanvaltuusto voi erottaa kunnan, kuntayhtymän tai kuntien yhteiseen toimielimeen valitsemansa luottamushenkilöt kesken toimikauden, jos he tai jotkut heistä eivät nauti valtuuston luottamusta (kuntalaki 21 §).

Lakiesitys poikkeaa itsehallinnon yleisistä määritelmistä jättäen perustelematta sen, miksi käsitteestä omaksutaan nykyistä yliopistolakia tai esimerkiksi kuntalakia olennaisesti kapeampi ja rajoitetumpi tulkinta. Vaikka itsehallinnon sanotaan laajenevan oikeushenkilöaseman kautta, käytännössä lisätään ulkoisen johdon toimintavapauksia ja puretaan luottamushenkilöjohtamista sekä henkilöstön työtään koskevia vaikutusmahdollisuuksia.

Itsehallinnon yliopistoille erityinen perustelu on tieteen suuntaaminen tiedeyhteisön kritiikin avulla. Yliopistojen autonomiaa käsittelevissä oikeudellisissa tulkinnoissa (mm. Tuori 1995, 2001)² tämän on katsottu edellyttävän itsehallinnollista kollegiaalista päätöksentekotapaa, jossa tiedeyhteisön edustajat ovat määrävässä asemassa.

Lakiesityksen ja esimerkiksi Kansallisen innovaatiostrategian perusteella näyttää, että yliopistot otetaan mahdollisimman tehokkaasti käyttöön valtionhallinnon resursseina kilpailukykyyn ja hyvinvointiin tähtäävän poliittisen strategian toteuttamisessa. Yli-

2 Tuori, 1995, Yliopiston itsehallinto, teoksessa Uusitalo, Lipponen (toim.): *Yliopisto ja valtiovalta*. Gummerus 1995.

opistot ovat osaltaan tilivelvollisia ministeriöille hallituskauden tavoitteiden saavuttamisesta. Näin uuden lain mukainen yliopistojen autonomia määrittäisi samaan tapaan kuin tuottajapuolen autonomia kuntien tilaaja–tuottaja-mallissa: tuottaja vastaa omista rahoistaan, mutta ostettavien palvelujen tarve on tilaajan harkinnassa.

Jos yliopistot ovat valtionhallinnon resurssi kilpailukyvyyn turvaamiseksi, on yliopistojen henkilöstö yliopiston hallituksen ja sen toimitusjohtajamaisen rehtorin resurssi yliopiston omaa strategiaa varten. Silloin johdon näkökulmasta parasta on sellainen tutkimus- ja opetushenkilöstö, joka mahdollisimman nopeasti ja joustavasti vastaa valtiovallan välillisesti ja yliopiston johdon välittömästi määrittelemiin strategisten painopisteiden muutoksiin. Lakiluonnoksen toteutuessa näitä painopisteitä ei valitsisi yliopistoyhteisö itse, vaan niistä päätettäessä välittömällä yliopiston ulkopuolisilla intressitahoilla olisi enemmistö. Painopisteistä päättävä hallitus olisi tuolloin kaikkea muuta kuin objektiivinen elin, eikä perustuslain edellyttämä itsehallinto tieteen suuntautumisesta päätettäessä toteutuisi.

Tämän asetelman vahvistuminen vaikuttaa yksittäisenkin tutkijan kokemaan tutkimuksen vapauteen. Tutkimusta pitää pystyä tekemään pitkäjänteisesti ja suhteellisen vapaana poliittis-hallinnollisista paineista. Yliopistojen ja rahoittajien painopisteet kuitenkin muuttuvat verrattain nopeasti. Syvällisen omaan alaansa perehtymisen sijasta tutkijan siis kannattaisi seurata tai mieluummin ennakoida tiedepoliittisen tuulensuunnan muutoksia.

Monet suomalaisista tutkimusaloista tehdyt kansainväliset arviot toteavat soveltavan ja yritysten tai hallinnon tarpeista lähtevän tutkimuksen korostuneen roolin suhteessa teoreettiseen tai perustutkimukseen. Nykyisetkin kannustinrakenteet siis vievät osin suuntaan, joka ei vahvista kansainvälisen tason tutkimusta. Sellaisenaan lakiesityksen johtajavaltainen organisaatiomalli yliopiston sisällä ja tilaaja–tuottaja-mallin kaltainen suhde yliopiston ja valtiovallan välillä heikentävät tätä tilannetta entuudestaan. Uhkaa voi torjua tehokkaasti antamalla lain suoja sellaisille päätöksentekomuodoille,

jotka perustuvat tieteellisen yhteisön itsensä harjoittamaan tieteen arviointiin ja kritiikkiin.

Päätöksentekorakenteen ongelmat itsehallinnon kannalta

Lakiesityksen poikkeuksellinen näkemys itsehallinnosta korostuu vallanjakoa ja luottamussuhteita koskevissa kysymyksissä. Esityksen mukaan yliopiston hallituksen toimikauden kestäessä luottamukseen perustuvia vallanjakosuhteita toimielinten välillä ei ole hallituksen ja rehtorin suhdetta lukuun ottamatta.

Hallituksessa on esityksen mukaan yliopistoyhteisön ulkopuolisten jäsenten enemmistö. Hallituksen valitsema rehtori vastaa toimistaan vain hallitukselle. Hallituksen jäsenen voi viime kädessä erottaa vain hallitus. Yliopistoyhteisöä edustava yliopistokollegio jäänee vain hallituksen toimikausien vaihtuessa kokoontuvaksi vaalikollegioksi.

Lakiesityksen mukainen hallitus on UNESCO:n suosituksen mukainen ”academic body” päättäessään mm. johtosäännöstä, yliopiston toimintarakenteesta sekä opetussuunnitelmista ja tutkinto-vaatimuksista, mutta sen kokoonpano ei täytä UNESCO:n määritelmää.

Yliopistokollegio valitsee hallituksen ulkoiset jäsenet, mutta hallitus voi toiminnassaan erkaantua yliopistokollegiosta ilman, että kollegio voisi tehdä asialle mitään. Tätä korostaa se, että vaikka kollegio tai yliopistoyhteisön ryhmät voivat tehdä esityksen hallituksen jäsenen erottamiseksi ”erittäin painavasta syystä”, lain perusteluiden mukaan tällaiseksi syyksi ”ei voitaisi katsoa sitä, että valinnan tehnyt taho jälkikäteen perustellustakin syystä haluaisi valita jonkin toisen henkilön hallitukseen tai, että hallituksen jäsen menettäisi valinnan tehneen tahon luottamuksen pelkästään esimerkiksi näkemystensä tai hallituksen tekemien päätösten takia” (s. 55, vrt. esim. kuntalain 21 § määritelmä yllä).

On kyseenalaista, voiko vaalikokouksen asemassa olevaa yliopistokollegiota pitää varsinaisena toimielimenä. Sopivampi vertailukohta olisi tasavallan presidentin vaalissa käytössä ollut valitsijamieskokous, joka kokoontui määrättyä henkilövalintaa varten mutta jolla jälkikäteen ei ollut valtaa suhteessa valittuun. Yliopistoyhteisön ulkopuoliset kolme valtuutettua ovat lähinnä tilintarkastajan asemassa.

Muissa lakiesityksen perusteluissa mainituissa maissa yliopistojen itsehallinnollisuus ja vallanjako toteutuvat tasapainoisemmin. Niissä on joko yliopistoyhteisön enemmistö hallituksessa (esimerkiksi Norja) tai selkeitä lakiin perustuvia vallanjakomekanismeja yliopiston toimielinten välillä (esimerkiksi Itävalta tai Englanti). Englannin tunnetuissa vanhoissa yliopistoissa keskusjohdon valtaa tasapainottaa myös collegeitten historiallisesti vahva asema, jolle ei ole Suomessa minkäänlaista vastinetta. Suomalaisesta yliopistosta on tulossa lakiesityksessä lueteltuja esimerkkimaita vahvemmin ylhäältä alas johdettu.

Vahvan ja vallankäytöllisesti itseriittoisen hallituksen ja rehtorin vastapuolena on yliopistoyhteisö, jonka rooli päätöksenteossa jää lähinnä neuvoa-antavaksi. Koska hallituksen tehtävänkuvaan (lakiesityksen 14 §) kuuluu puuttua myös sisällöllisiin kysymyksiin, oletus siitä, että hallitus keskittyisi talouteen päättäen vain ”suurista linjoista”, oppiaineiden ja tutkimusryhmien keskittyessä vapaasti ydinosaamiseensa, ei ole uskottava. Yliopistossa ”suuret linjat” ovat nimenomaan akateemisia asioita.

Hallitus voi delegoida osan tehtävistään muille toimielimille, mutta sen toimikauden aikana lakiin perustuvaa tehtävänjakoa hallituksen ja muun toimielimen paitsi rehtorin välillä ei ole. Hallitus voi yksipuolisesti muuttaa johtosääntöä tai purkaa minkä tahansa delegoinnin. Toimikautensa aikana hallitus ei ole vastuussa kenellekään. Se voi esimerkiksi muuttaa kollegiota koskevaa johtosääntöä siten, että eroavan hallituksen jäsenelle varataan kollegion puheenjohtajuus, johon sisältyy hallituksen ulkoisia jäseniä (eli hallituksen enemmistöä) koskeva esittely- ja ehdokkaanasetteluoikeus.

Näin hallituksen enemmistö kykenisi varmistamaan jatkonsa myös seuraavalle kaudelle ilman, että mikään toimielin kykenisi sitä esittämään. Jo tämän mahdollisuuden olemassaolo kyseenalaistaa lakiesityksen 16 § mukaisen perustelun (s. 55), jonka mukaan esitetty hallintomalli selkeyttäisi toimivaltasuhteita ja toisi läpinäkyvyyttä yliopiston hallintoon.

Vertailun vuoksi esimerkiksi osakeyhtiön hallitus ei voi käyttää valtaa yhtä itseriittoisesti kuin yliopiston hallitus lakiesityksen mukaisessa yliopistossa. Osakeyhtiöissä osakkeiden kymmenesosalla voi kutsua koolle ylimääräisen yhtiökokouksen, jossa voidaan käsitellä myös hallituksen asemaa (osakeyhtiölaki 5 luku 4 §; 6 luku 9 §). Yliopistolakiesityksestä vastaava vallankäytön takaisinkytkentä suhteessa edustettuun yhteisöön puuttuu täysin.

Lakiesitys mahdollistaa myös täysin hierarkkisesti ylhäältä alas johdetun yliopiston, jossa alemmat johtajat ovat rehtorin valitsemia ja vastuussa vain rehtorille. Organisaatioiden johtamisjärjestelmät tulisi kuitenkin sovittaa niissä tehtävän työn luonteeseen.

Tieteellinen keskustelu on yhteisöllistä, kollegiaalista ja kriittistä, mitä ilmentävät esimerkiksi termit tiedeyhteisö, tiedekunta, tutkimusryhmä tai vertaisarviointi. Kollegiaalisuutta eivät kuitenkaan perustele vain yhteisöllisyyden tai demokratian ihanteet. Kollegiaalisia päätöksentekomuotoja käytetään tilanteissa, joissa korostuu tarve punnita useita erilaisia näkökulmia ja keskenään ristiriitaisiakin argumentteja. Tiedeyhteisö tieteen suunnasta käytyine keskusteluineen ja koulukuntineen on juuri tällainen yhteisö.

Jännitteinen asema johdon ja yliopistoyhteisön välillä lievenisi tehokkaimmin, jos yliopiston hallituksen enemmistö koostuisi yliopistoyhteisön edustajista ja yliopistokollegiolla olisi vahvempi asema. Näin saavutettaisiin myös parempi vastaavuus ulkomaisiin yliopistoihin.

Muussa tapauksessa yliopistouudistuksen keskeisenä perusteluna mainittu autonomia uhkaa jäädä vain johdon vapaudeksi. Lakiesitys luo tilaa johtamiselle, muttei konkreettisia toimia, joilla autonomia ulotettaisiin tieteeseen ja vapaus johtaa täydentyisi va-

pauksilla keskittyä opetukseen ja tutkimukseen. On syytä pohtia, miten edistyksellistä on korvata edustuksellisuuteen, luottamukseen ja yhteisön jäsenten vaikuttamismahdollisuuksiin perustuva malli vahvan yksilöjohtajuuden ja linjaorganisaation piirteiden korostamisella.

Ragna Rönnholm

TTL:n puheenjohtaja

HYT:n varapuheenjohtaja

Päivitä jäsentietosi

- Ilmoita HYT:n toimistoon Nora Bergille (hy-tieteentekijat@helsinki.fi, puh. 191 44621), jos olet muuttanut tai jos virka- tai työsuhteessasi on tapahtunut muutos.
- Mikälisähköpostiosionjotain muutakuin etunimi.sukunimi@helsinki.fi, niin ilmoitathan siitä toimistolle. Tämä siksi, että saadaan tehostetuksi tiedotusta.
- Ilmoita myös, kun oppiarvosasi muuttuu. Edunvalvonta on helpompaa, jos tiedot jäsenistöstä ovat täsmälliset ja ajantasaiset.

Skriet från gräsrötterna eller Vitterhet till salu?

Den nya universitetslagen har under senare tid varit mycket på tapeten. Stor oklarhet råder fortfarande om vad den till slut kommer att innehålla. Ännu större är oklarheten om vad lagen kommer att innebära och framför allt leda till i framtiden.

Universitet har under det senaste decenniet översvämmats av utredningar, utvärderingar, rapporter. Gemensamt för allt detta är att det har lett till arbetstillfällen för byråkrater. Gräsrötterna, vilka fått bistå med sin tid för dessa ovärderliga studier, har kanske inte till fullo uppskattat denna byråkratins fruktbart självgenererande hydra utan närmast sett en utökad arbetsbörda som följd.

Det finns grovt taget tre sätt att handskas med floden av ”viktigt faktainsamlande”: Man kan troget fylla i papper, gå på möten och bli totalt frustrerad. Ett (klokare?) sätt är att inse att det sparar arbete om man helt enkelt struntar i alla dessa fånerier. I de fall saken på riktigt är viktig för ens någon kommer det nog en påminnelse senare (kommer förvånande sällan). En tredje grupp är sedan de som alltid a priori struntar i saker de inte ser någon mening med (hit hör ofta de som inbillar sig att deras uppgift är forskning, eventuellt också undervisning).

En konspirationsteoretiker kunde lätt se ett mönster här: genom att överösa personalen med strunt skapar man ett passivt klimat som väl lämpar sig för att driva igenom det man egentligen ville. Vare det hur det vill med en eventuell konspiration, konspirationsteoretiker är nästan alltid ute och cyklar. Men en officiell målsättning med universitetslagen är att öka effektiviteten. Alla vet att det finns mycket att förbättra på universitetet i det avseendet. Men frågan är: kommer ett för universitetet främmande effektivitetstänkande att vara det altare på vilket man offrar barnet man slängt ut med badvattnet? Effektiviten är den heliga ko som åkallats vart man än vänt sig. Betydligt mindre uppmärksamhet har ägnats frågan om

vad effektivitet är, och hur denna mäts. En allt effektivare och snabbare korvstoppningsmaskin ger inte nödvändigtvis bättre filé.

Universitetets styrelse föreslås ha en majoritet av utomstående. Tanken verkar vara att ”effektivitet” då skall kunna mätas som i affärsvärlden, i krassa euro. Av tradition har dock universiteten värnat om värden som inte direkt låter sig mätas i pengar. Det finns mycken kunskap som samhället har uppskattat att finns, men för vilken det är svårt att i pengar mäta vad det får kosta att utbilda i. Många studenter kanske inte ens får jobb inom exakt sin egen disciplin. Är då tanken att ”olönsam” är en synonym för ”onödig”? Risken finns då att den redan hårt naggade akademiska friheten ersätts av inskränkta revisorssynpunkter på vad som är ”nyttigt”.

”Toppforskning” är en annan mantra. Undersökningar visar att Finland inom många områden redan hör till forskningstoppen (per capita betydligt flera (natur)vetenskapliga artiklar än t.ex. USA). Detta har åstadkommit trots att antalet studenter per lärare är över tre gånger högre vid t.ex. HU än vid ”internationella toppuniversitet”. Nu skall pengar återigen råda bot på ett problem som kanske inte existerar: de som redan har fina resultat (och alltså borde kunna få stöd utifrån ändå) skall finansieras ytterligare. Att minska på antalet studenter/lärare kunde vara en annan väg, men då skulle man tvingas ge avkall på utnyttjandet av universitets billigaste resurs: personalen.

Ett vanligt argument gäller ”universitetens autonomi”, som enligt retoriken förstärks i och med universitetslagen. Men liksom tidigare kommer staten att stå för grundfinansieringen. Man måste vara synnerligen blåögd för att inte inse att finansiären alltid kommer att ha inflytande på användningen av medel. Eller som ett amerikanskt talesätt lyder: ”when you got them by the balls, their hearts and minds will follow”. Vill sedan universitetet finansiera forskning eller områden som inom universitetsvärlden ses som viktiga måste pengar hittas från annat håll. Det är osagt klart att affärsvärlden kommer att ha större förståelse för en del discipliners betydelse än för andras.

Sett ur ett gräsrotsperspektiv är trots allt universitetslagen en del av de högre sfärerna, även om den säkert kommer att få någon effekt. Betydligt akutare vore att få arbetsro och ordning på det dagliga livet. T.ex. lönesystemet, arbetstidsuppföljningen och datorunderhållets utlokalisering ses nog av många som en oroande skrift på väggen. När blev spontanitet, frihet, ansvar och egen motivation fula ord?

Brage

Vaaleista vaaleihin ja niistä pois

Taas on käyty kahdet vaalit. Jälkimmäisissä valittiin Amerikan Yhdysvalloille presidentti, kongressi ja senaatti. Tällä kertaa ilmeisesti oikeus voitti. Vain pari juttua sattui netissä silmään sellaista, joissa äänestäjät kertoivat äänestyskoneen muuttaneen annetun äänen kilpailevalle ehdokkaalle.

Aiemmin käytiin kotoiset kunnallisvaalit. Niissähän äänestyskoneen käyttö ei onnistunut, kun kansa ei läpäissyt tasokoetta. Ministeri oli kansaa fiksumpi. Kampanja käytiin poikkeuksellisen puhtaasti pelkillä mielikuvilla eikä niinkään sisällöillä.

Kuntia liitetään toisiinsa oikein urakalla. Joillakin paikkakunnilla puhuttiin kainosti, että lakkautetaan entiset ja perustetaan uusi kunta. Kehitys on vääjäämätön: nyt on onnistuttu tekemään tarpeettomaksi 1564 kunnanvaltuutettua. Säästyy paljon rahaa, kun näille ei tarvitse maksaa kokouspalkkioita.

Suuri joukko kuntiakin katsottiin tarpeettomiksi: kuntien lukumäärä vähenee 67:llä. Eikä tässä vielä kaikki! Kun käydään vielä viidet vaalit, niin tasaisen vauhdin taulukolla jäljellä on enää 13 kuntaa. Ja vuoden 2032 vaaleissa on enää yksi kunta, jos sitäkään. Tästä koituukin vallan tavaton säästö, ennätysmäinen.

Kehityksen edistämisen epävirallisen Suomen ennätyksen tekevät kuitenkin yliopistot. Niissähän on valittu edustajia tiedekuntaneuvostoon ja hallitukseen, meillä siis konsistoriin. Laitosneuvostojakin oli joskus viljalti, mutta niistä on enää vain muisto jäljellä. Lisäksi valittiin rehtori konstikkaalla menettelyllä.

Yliopiston sisäistä järjestystä säätelevää johtosääntöä tehdään kuulemma nyt. Kun tämä lehti ilmestyy, konsistori lienee jo lyönyt lukkoon keskeiset periaatteet. Hienosäätöä tehdään kuulemma vielä keväällä, kerrotaan Almassa. Sallinette, että Gagarin arvaa lopputuloksen? Por favor!

- Tuleva yliopistolaki, jota ei ole kiveen hakattu, poistaa vaalit tarpeettomina. Rehtoria ei valita, koska paikalle soitetaan markkinavoimat, joita pyydetään asettamaan rehtori paikalleen. Ja ne voimat tuntien ei liene epäilystä, etteikö rehtori asetu.
- Johtosäännön mukaan tiedekuntaneuvostot joutavat mennä; onhan neuvostovalta muullakin jo kumottu. Siis ei tarvita vaaliakaan. Laitoksethan poistettaisiin muutenkin. Hallitusta ei valita, vaan markkinavoimilta pyydetään samalla hallituksen ministerilista. Ja se saadaan.
- Ergo: vaalit eivät kuulu yliopistoon. Rakenteellisella kehittämisellä päästään tavoitteeseen, jossa vaalien tilalle tulee jatkuva karnevaali. Baila baila!

Stepan Gagarin

Hanki jäsen, pääset elokuvaan!

HYT käynnistää jäsenhankintakampanjan, joka jatkuu vuoden 2008 loppuun. Toimi näin:

- **Kerro** työkaverillesi HYT:istä. Jäsenlehdessä 3/2008 oli erityisen paljon tietoa yhdistyksen toiminnasta ja jäseneduista. Jäsenlehtiä saa HYT:n toimistosta. Tietoa löydät myös HYT:n kotisivuilta (www.helsinki.fi/jarj/hyt) ja Tieteentekijöiden liiton sivuilta (www.tieteentekijoiden-liitto.fi/syty).
- **Tulosta** HYT:n kotisivulta liittymislomake ja valtakirja jäsenmaksun perimistä varten ja pyydä työkaveriasi täyttämään molemmat kaavakkeet.
- **Lähetä** liittymislomake ja valtakirja HYT:n toimistoon ennen vuoden 2008 loppua. Liitä mukaan omat yhteystietosi. Toimiston osoite on:
Helsingin yliopiston tieteentekijät ry
PL 26 (Teollisuuskatu 23 A, 3 krs.)
00014 Helsingin yliopisto
- **Saat elokuva-lipun** (sisä)postissa, kun HYT:n hallitus on hyväksynyt työkaverisi yhdistyksen jäseneksi. Elokuvalippu on voimassa Finnkinon teattereissa.

Luvassa ERIKOISPALKINTO eniten jäseniä hankkineelle!

KUTSU SYYSKOKOUKSEEN

Helsingin yliopiston tieteentekijät ry:n sääntömääräinen syyskokous pidetään **26.11.2008 kello 17.00**. Paikka: **Porthanian opettajien kahvila**.

ESITYSLISTA:

1. Kokouksen avaus.
2. Valitaan kokouksen puheenjohtaja ja sihteeri.
3. Todetaan kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus.
4. Valitaan pöytäkirjantarkastajat ja ääntenlaskijat.
5. Hyväksytään kokouksen työjärjestys.
6. Hyväksytään vuoden 2009 toimintasuunnitelma.
7. Hyväksytään vuoden 2009 talousarvio ja määrätään vuoden 2009 jäsenmaksun suuruus ja kantotapa.
8. Valitaan hallituksen jäsenet ja heille henkilökohtaiset varajäsenet erovuoroisten ja eronneiden tilalle.
9. Valitaan kaksi tilintarkastajaa ja kaksi varatilintarkastajaa vuodelle 2009.
10. Valitaan yhdistyksen edustajat ja heille tarpeellinen määrä varamiehiä Tieteentekijöiden liiton kokouksiin vuodeksi 2009.
11. Käsitellään ne muut asiat, joista on tehty kirjallinen ilmoitus hallitukselle vähintään viisi päivää ennen syyskokousta.
12. Kokouksen päättäminen.

TERVETULOA!

HELSINGIN YLIOPISTON TIETEENTEKIJÄT
FORSKARFÖRENINGEN VID HELSINGFORS UNIVERSITET

Postiosoite: PL 26, 00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Käyntiosoite: Teollisuuskatu 23 A, 3. krs

Puhelin: (09) 191 44621

Sähköposti: hy-tieteentekijat@helsinki.fi

Kotisivu: www.helsinki.fi/jarj/hyt

Toimistosihteerit: Nora Berg, puh. 191 44621, to 15-17

Puheenjohtaja ja pääluottamusmies: BJÖRN FANT

puh. 191 50619, 050 500 3280, sähköposti: bjorn.fant@helsinki.fi

Varapuheenjohtaja: RAGNA RÖNNHOLM

puh. 191 59024, sähköposti: ragna.ronnholm@helsinki.fi

Sihteeri: TAPANI KAAKKURINIEMI

puh. 191 23680, sähköposti: tapani.kaakkuriniemi@helsinki.fi

Jäsenlehden toimitti ja taittoi MINNA PALANDER-COLLIN

(minna.palander-collin@helsinki.fi)